Deining rond een missiekruis te Weert in 1929

Volksmissies

Het zal voor menig lezer niet ondienstig zijn er eerst even op te wijzen, dat het woord "missie" hier niet verstaan moet worden in de zin van "prediking onder de heidenen" doch in de zin van "prediking gedurende enkele dagen in een katholieke parochiegemeenschap tot heropwekking van het geloof". Tijdens de vorige eeuw en gedurende de eerste helft van de huidige eeuw gaven de Paters Redemptoristen in geheel Limburg veel z.g. volksmissies, die gehouden werden met het doel de toehoorders tot geloofsverdieping te brengen. Vooral de verering van het H. Kruis stond hierbij centraal. Het sluitstuk van zo'n volksmissie bestond vaak in het plaatsen van een groot kruis, soms opgehangen in het kerkgebouw, soms aangebracht in de vorm van een wegkruis. Door te bidden bij dat kruis konden bepaalde aflaten verdiend worden. Het eerste wegkruis in Limburg, dat naar aanleiding van zo'n gebeurtenis werd opgericht, staat sinds 1833 te Sittard; daarop volgden Gulpen in 1834 en Venlo en Weert in 1836.[1]

Hoe zo'n missie verliep en met welk een bezieling onze voorouders meer dan een eeuw geleden een dergelijke gebeurtenis vierden, kunnen we o.m. lezen in een uit het Frans weergegeven verslag van een missie te Weert in 1836.[2] Na een andere H. Missie bijna een eeuw later in 1929 zou men tot de verrassende ontdekking komen, dat het kruis, waarvan in dit verslag sprake is, een zeer waardevol historisch erfgoed was, dat aanleiding werd van een korte maar nogal vinnige protestactie tegen de parochiegeestelijkheid.

"Op 24 April, de derde Zondag na Pasen hebben de Paters Redemptoristen een Missie geopend in Weert. Daags tevoren waren zij tegen de avond aangekomen en waren buiten de Maaspoort ontvangen door de geestelijkheid, de stedelijke autoriteiten en de bevolking. De oefeningen begonnen met de eerste H. Communie van de kinderen. Elke dag was de kerk vanaf 3 uur 's morgens tot in de avonduren gevuld met gelovigen. De oefeningen werden met toewijding gevolgd en dagelijks werd vlak voor de grote avondpredicatie gezamenlijk de Rozenkrans gebeden door meerdere duizenden personen. Gedurende de tien laatste dagen van de Missie waren voortdurend 30 biechtvaders bezig met biechthoren vanaf 5 uren 's morgens tot 9 uur 's avonds; één dag waren er zelfs 38 biechtvaders. Meer dan 13.000 H. Communies werden er uitgereikt. Op de dag van het planten van het Missiekruis hield de Eerw. Pater Charles, leider van de Missie, een treffende toespraak voor 25 tot 30.000 toehoorders, waarvan er velen waren samengestroomd uit Noord-Brabant. Deze plechtigheid vond plaats buiten de poort bij de St. Rumolduskapel in de nabijheid van het kerkhof. De volgende dag werd in de kerk de pauselijke zegen gegeven met de afscheidspredicatie; de aanwezigen, ongeveer 12.000 personen, hernieuwden met luide stem en met opgeheven handen hun doopbeloften. De 10e

Mei, in de voormiddag, bezochten de Paters de zieken, en in de namiddag om drie uur vertrokken zij, een kwartier gaans buiten de stad uitgeleide gedaan door bijna de gehele bevolking en door de gewapende schutterijen. Sinds hun vertrek werd het missiekruis elke dag bezocht door 2 of 3 duizend personen, waarvan velen er zelfs in processie naar toe trokken. De parochie van Nederweert nam bijna in dezelfde mate deel aan de Missie als die van Weert."

Tot zover het verslag. Zelfs als men aanneemt, dat de genoemde getallen iets aan de hoge kant zijn, dan nog gaven onze voorouders een voorbeeld van een geloofsbezieling, die in onze tijd niet meer denkbaar is.

De Rumolduskapel of de Kruiskapel buiten de Molenpoort

Over de oorsprong van dit driezijdig gesloten éénbeukig zaalkerkje zijn weinig historische gegevens voorhanden. In zijn huidige gedaante dateert deze achter fraaie linden schuilgaande kapel uit de 18e eeuw, doch reeds rond het jaar 1400[3] stond ter plaatse een kapel, waar St. Rumoldus (St. Rombout) werd vereerd tegen "quade oogen, geschillen in de kele en ziekten onder het vee". Ook de stadsplattegrond van de bekende cartograaf Jacob van Deventer uit 1559/1560 toont reeds een kapelletje op dezelfde plaats als het huidige gebouw. Het oudste stuk over dit bedehuisje in het Weerter gemeente-archief stamt uit 1622,[4] in welk jaar het stadsbestuur de eerwaarde heer Jacobus Janssen bij de bisschop van Roermond voordroeg als rector over dit gebouwtje. In 1837/1838 werd het grondig gerestaureerd en enigszins vergroot, waarna het op 2 juli 1838 opnieuw werd ingezegend door pastoordeken W.H. Scheyven.[5] (De plannen hiervoor waren reeds ontstaan tijdens de H. Missie van 1836). In de jaren 1896/1897 is opnieuw een vergroting overwogen en wel ten behoeve van de jongelingen-congregaties, die met haar meer dan 400 leden in deze kapel hun wekelijkse bijeenkomsten hielden.[6] Bij nader inzien echter werd er voor dit doel een nieuwe kapel gebouwd, n.l. de St. Josephkapel aan de Penitentenwal (thans Wilhelminasingel); in 1974 is deze gesloopt in het kader van de stadsvernieuwing.
Sinds de jaren '50 van deze eeuw geraakte de Rumolduskapel tengevolge van het ontbreken van een passende bestemming steeds verder in verval. In het Monumentenjaar 1975 kocht de gemeente het gebouw daarom voor een symbolisch bedrag aan om het na een grondige restauratie in 1977 in te richten als een gedachteniskapel voor de Weerter oorlogsslachtoffers uit de jaren 1940-1945.
Over de vraag hoe en wanneer de verering van de H. Rumoldus (in Weert wordt nooit gesproken over St. Rombout) in deze streken is ontstaan, zijn geen betrouwbare gegevens bekend. Zoals het met vele oude volksheiligen is gegaan, zijn ook rond deze Anglo-Saksische missionaris, die in het jaar 775 te St. Truiden de marteldood stierf, historie, legende en fantasie sterk met elkaar verweven.[7]

Het Missiekruis van 1836

Tot 1929 was het kruis van 1836 tegen de buitenmuur van het koor geplaatst onder een beschuttend afdakje. Gedurende de periode van 4-14 mei 1929 hielden de Redemptoristen opnieuw een geslaagde H. Missie in Weert. Het kruis, dat de herinnering levend hield aan de H. Missie van 1836, kwam nu opnieuw sterk in de belangstelling te staan met als gunstig gevolg, dat tot een grondige restauratie besloten werd.[8] Nadat het van veel lagen witsel, loodmenie, koolteer, verf en lak was gezuiverd, kwam men tot de aangename verrassing, dat men te doen had met een zeer waardevol kruis, vervaardigd in Maaslandse stijl en vermoedelijk daterende uit de 16e eeuw. Zowel het ± 5 à 6 m. hoge kruis zelf alsook het meer dan levensgrote Christuscorpus zijn geheel uit eikenhout gesneden en vertoonden een vaardige meesterhand. De balken bevatten aan de uiteinden brede medaillons, de vier evangelisten voorstellende met hun attributen: stier, leeuw, adelaar en engel. Over de herkomst ervan in 1836 verkeerde men in het ongewisse. Gezien de kunsthistorische waarde ervan besloot het kerkbestuur geen risico meer te nemen en het beeld niet langer meer in de open lucht te plaatsen maar over te brengen binnen de

De gerestaureerde St. Rumolduskapel met het missiekruis van 1883. Foto P. Hermans.

beschuttende muren van de parochiekerk.[9] Een ander missiekruis, dat zich sinds een H. Missie in november 1883 naast de doopvont in de kerk bevond, werd nu naar de kapel overgebracht ten gerieve van de buurtbewoners.[10] Onmiddellijk echter kwamen deze hiertegen in verzet. In een petitie, die vergezeld ging van zes vellen papier met 278 handtekeningen, richtten zij zich op 20 augustus tot de toenmalige bisschop van Roermond, Mgr. Schrijnen:[11]

"Monseigneur,
Met oprechte gevoelens van nederigheid en eerbied waagt de buurtschap Molenpoort te Weert het U Monseigneur te verzoeken om steun en hulp en medewerking tot het terugverkrijgen van het gerestaureerde kruisbeeld aan de Kruiskapel aldaar, op last van de parochiegeestelijkheid overgeplaatst naar de parochiekerk van den H. Martinus te Weert.
Uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid zal wel begrijpen, dat de buurt zeer gehecht is aan het Kruisbeeld, daar dit kruis reeds in 1836 aldaar geplaatst is door den Missionaris Bernhard z.g. van de Orde der E.E.P.P. Redemptoristen. Het beeld werd geschonken aan de Kapel, welke toegewijd is aan den H. Rumoldus ter eere van de geloovige zielen. Bij het plaatsen van een offerbus werden de steenen weggebroken, die als gevers vermeldden: Antoon Karels, Mina Kerps en Steen Vracker (plaats Souts).[12] De geloovigen knielden daar al die verloopen jaren neer om er hunne dooden te gedenken, terwijl er van heinde en verre steeds de menschen in groote groepen kwamen bidden, wanneer er een ernstige zieke in de een of andere buurt te zieltogen lag. Millioenen menschen hebben daar den Heer van Leven en Dood aanbeden en om troost en opbeuring gesmeekt en vonden daar verkwikking van de zware slagen van het noodlot.
Het is dan ook geen wonder, dàt de buurtbewoners zeer gesteld zijn op hun beeld, waaronder er velen zijn, die, grijs geworden, zich hun spel uit hunne kinderjaren aan den voet van dit Kruis herinneren. En nu is hun geliefde beeld overgeplaatst naar de parochiekerk en is het missiekruis uit de kerk naar de kapel overgebracht. Uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid zal wel begrijpen, dat droefheid en verontwaardiging de gemoederen van de Molenpoortbewoners vervult en bij bijna alle Weertenaren weerklank vindt. Onder overlegging van de volgeteekende protestlijsten en eene photografie van Kapel met Beeld verzoeken zij derhalve de hulp van U Monseigneur om hun geliefd en vereerd beeld weer terug te krijgen, wetende dat Uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid gaarne helpt om rust en tevredenheid onder de geloovigen te brengen.
Namens de bewoners der Molenpoort van U Monseigneur den gehoorzamen dienaar A.H. Korten".

De bisschop van zijn kant stuurde dit verzoekschrift op 22 augustus door naar de pastoor-deken Ed. Haenen met in de marge de laconieke opmerking:
"Waarde Deken, een aanval op U en Uwe kapelaans. Pas maar op, dat ze niet op U schieten. Of het verzoek van die menschen kan ingewilligd worden, laat ik aan U over".
Vermoedelijk zijn de actievoerders ook nog persoonlijk hun belangen in Roermond gaan bepleiten, want op 18 september richtte de bisschop zich opnieuw tot de deken met het volgende schrijven:

"Hoogeerwaarde Heer Deken,
De bewoners van de Molenpoort te Weert hebben zich tot mij gewend met het verzoek of zij het Kruis, dat bij de St. Rumolduskapel stond en door het kerkbestuur is overgenomen, niet konden terugkrijgen.

Ik verneem echter, dat het een Kruis van groote waarde is, dat zoo maar niet blootgesteld mag blijven aan alle weersgesteldheid. Kunnen de bewoners van de Molenpoort aan dat Kruis een goede plaats geven in hun kapel, waar het heel goed beschermd is, dan kan dit gebeuren. Anders moet het kerkbestuur het Kruis in de kerk plaatsen.
Met hoogachting, Laur. Schrijnen".[13]

Daarna hebben de bewoners zich bij de feiten neergelegd. Het kruis uit de 16e eeuw bevindt zich nog steeds in de kerk en is op de inventarislijst van het Kerkelijk Kunstbezit van de St. Martinuskerk geplaatst terwijl het kruis uit 1883 zich nog steeds tegen de oostgevel van de kapel bevindt.

J. Henkens

[1]) Godfried Egelie: "Gietijzeren wegkruisen in Limburg" Zutphen 1983, blz. 97.
[2]) "Journal Historique et Litteraire" 1836. (vettaling J.H.)
[3]) Jos Habets: "Geschiedenis van het Bisdom Roermond" I, Roermond 1890, blz. 367. De kapel wordt hier opgesomd onder de beneficies van de parochiekerk van Weert.
[4]) G.A. Weert. Oud-archief inv. nr. 2741.
[5]) Archief St. Martinusparochie Weert, inv. nr. 45 (Protocolboek van het Dekenaat Weert 1708-1877)
[6]) Weekblad "Het Kanton Weert" dec. 1896.
[7]) "Wiëerter Almenak 1977" (Deil I Kepelle).
[8]) Archief St. Martinusparochie Weert, inv. nr. 46 (Parochiekroniek 1877-1949)
□) Er bestaat geen goede foto van dit kruis. Een diepergaand kunsthistorisch onderzoek is zeer gewenst.
[10]) Archief St. Martinusparochie Weert, inv. nr. 193.
[11]) Archief St. Martinusparochie Weert, inv. nr. 161.
[12]) Een eerste onderzoek tot identificatie van deze personen leverde geen resultaat op.
[13]) Zie noot 11.